

Sociologické rodiny

Sociologická perspektiva

- Sociologie jako národní věda
- multidisciplinární přístup
- výzkum sociálních struktur
- výzkum sociálních interakcí
- výzkum sociálních procesů
- výzkum sociálních změn

Tradiční rodina

- stabilní
- homogenní
- hierarchická
- autoritativní
- kolektivní

Moderní rodina

- První demografická revoluce (19. - 20. st.)
- změna v rodině (více dětí, více žen)
- rozvodová vlna (více rozvodů)
- rozšíření sociálních služeb
- rozšíření sociálních služeb
- rozšíření sociálních služeb
- rozšíření sociálních služeb

K dnešní krizi rodinného života

Individualizace hodnot
 Přeserování roditelství do kariérových
 Emancipace a omezení dětí
 Mladí lidé je potlačují endogama

I. A. Bláha, 1933

Úvaha o dnešních dívkách

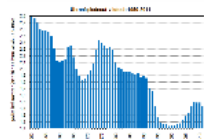
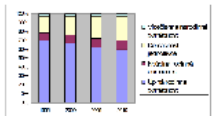
Úvaha o dělnicích a o jejich životě v rodině a v společnosti
 Úvaha o dělnicích a o jejich životě v rodině a v společnosti
 Úvaha o dělnicích a o jejich životě v rodině a v společnosti
 Úvaha o dělnicích a o jejich životě v rodině a v společnosti

Zdeněk Jirotka, 1941

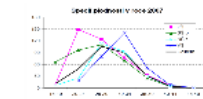
Shrnutí

- Česká společnost je charakterizována:
- nárůcem různorodosti životních stylů a rodinných forem
- nízkou porodností
- vysokou rozvodovostí, vysokým počtem bezdětných, singles, a vysokou mimomanželskou plodností
- vysokou vazbou rodinného chování na vzdělání
- vysokou hodnotou přisuzovanou rodičovství a rodině

Struktura českých domácností (1995-2010)

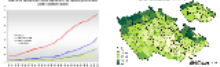

Vznik nových životních rolí a fází

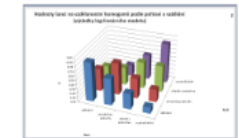

Výrazná vazba demografických ukazatelů na vzdělání: plodnost

Výrazná vazba mimomanželské plodnosti na vzdělání

Výrazná vazba demografických ukazatelů na vzdělání: sňatkový trh

- Vysvětlení těchto trendů**
- důraz na hodnoty x život na ekonomické soutěžitosti
 - individualismus, touha po osobním upokojení
 - produktivita lidského života
 - vzrůstající vzdělanost a emancipace žen
 - vztah mezi rodinou a prací - Ulrich Beck - rodina je nestabilní a pohyblivá
 - mediální slovník - vztah mezi plodností a zaměstnaností

Stárnutí společnosti

Důsledky těchto trendů

- obar od životního cyklu životní délce
- nová sekvence základní rodiny
- významní uživateli životních přechodů
- vztah mezi životní fází - postakademice
- seniořská generace, heterogenní věk
- nárůst bezdětných a stárnoucí populace

Děkuji za pozornost!

lenka.slepickova@gmail.com

Sociologie rodiny

Lenka Slepíčková

Tradiční rodina

- domácnost jako místo produkce i spotřeby statků
- soběstačnost
- široká a vícegenerační
- náboženský, církevní charakter
- patriarchální hlava domácnosti

Moderní rodina

- První demografická tranzice (1750 – 1930) – přesun z režimu vysoké úmrtnosti a vysoké porodnosti do režimu nízké úmrtnosti a nízké porodnosti (děti)
- Domácnost jako místo spotřeby statků
- Oddělení soukromého a veřejného prostoru
- Rodina nukleární, manželská
- Občanský charakter manželství
- Komplementární role otce a matky

Od moderní rodině k rodině postmoderní

- Druhá demografická tranzice (od 60. let 20. století, v ČR po roce 1989) – pokles porodnosti, růst nesezdaných soužití (kohabitace), růst rozvodovosti, růst počtu dětí narozených mimo manželství, růst celoživotně bezdětných a singles, pluralita forem rodinného života (individualismus)
- Různorodost rodinných forem
- Rodina definitivně ztratila monopol na legitimní sex a legitimní potomky
- Vzestup rozvodovosti a opakovaných manželství (seriálová monogamie)
- Zaměstnanost žen a radikální proměny v mužských a ženských sociálních rolích
- Nové typy (ne)rodinných uspořádání: kohabitace, singles, LAT (living apart together), matrifokální rodiny, atd.

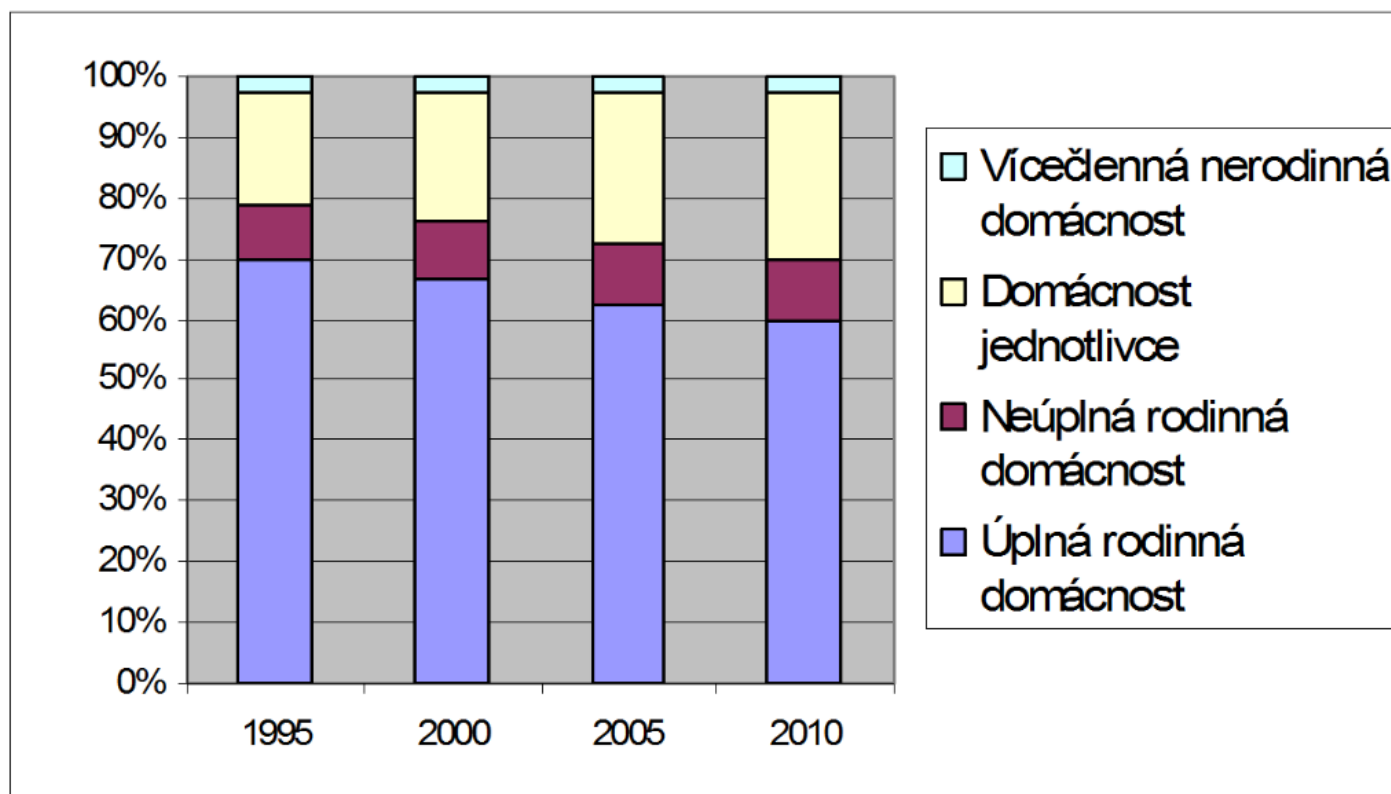
Česká rodina a její proměny

	Plodnost	Věk prvorodičky	Rozvodovost	Věk ženicha	Věk nevěsty	UPT	Prvosňatečnost	Mim. Plodnost
1978	2,32	22,4	30,60%	24,6	21,4	66 000*	98%	5%
2008	1,5	27,3	49,60%	31,4	28,7	25 760	66,10%	37%
<i>2010</i>	<i>1,49</i>	<i>27,6</i>	<i>50,00%</i>	<i>32,2</i>	<i>29,4</i>	<i>?</i>	<i>?</i>	<i>?</i>

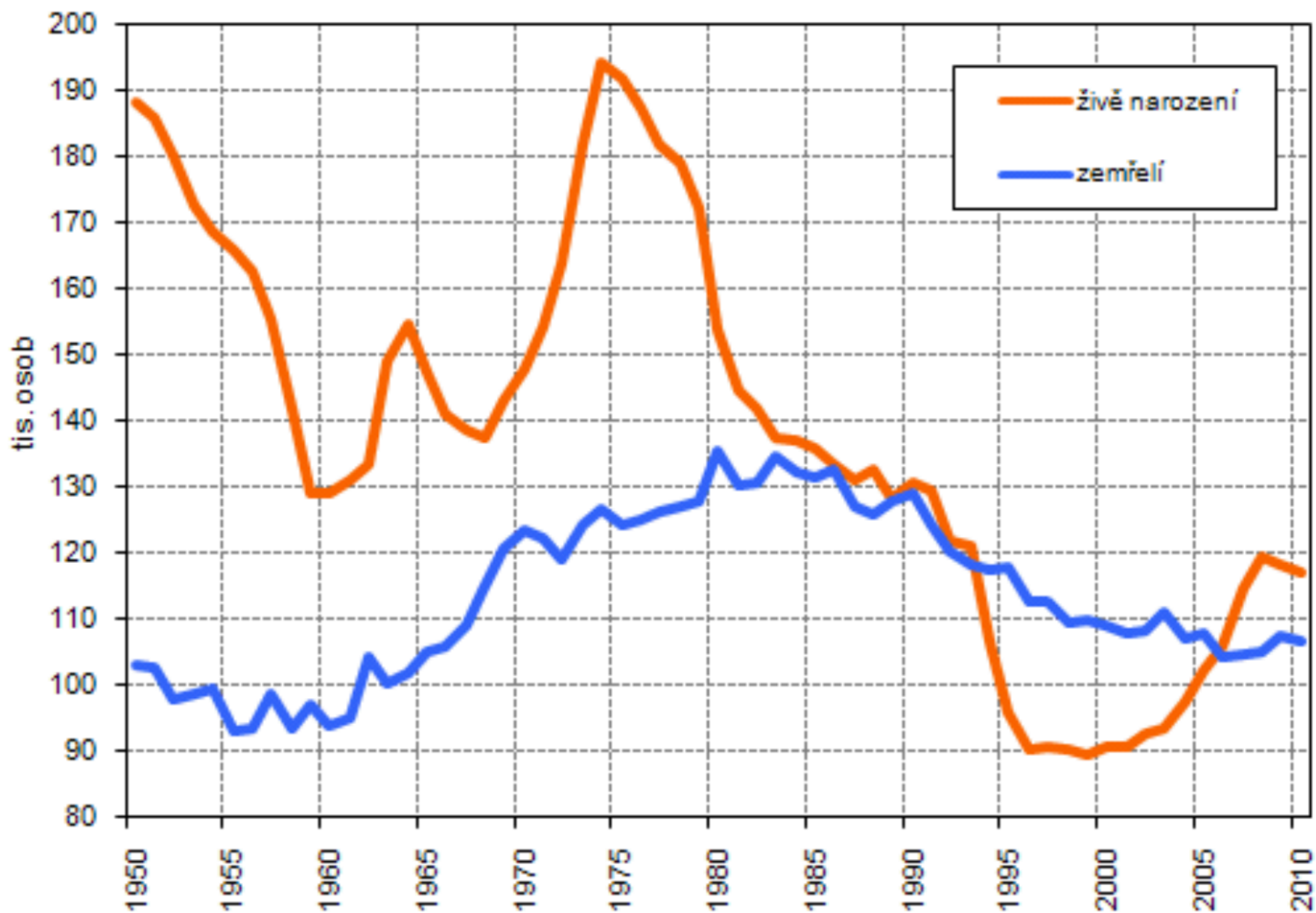
Zdroj: Český statistický úřad

* přibližně

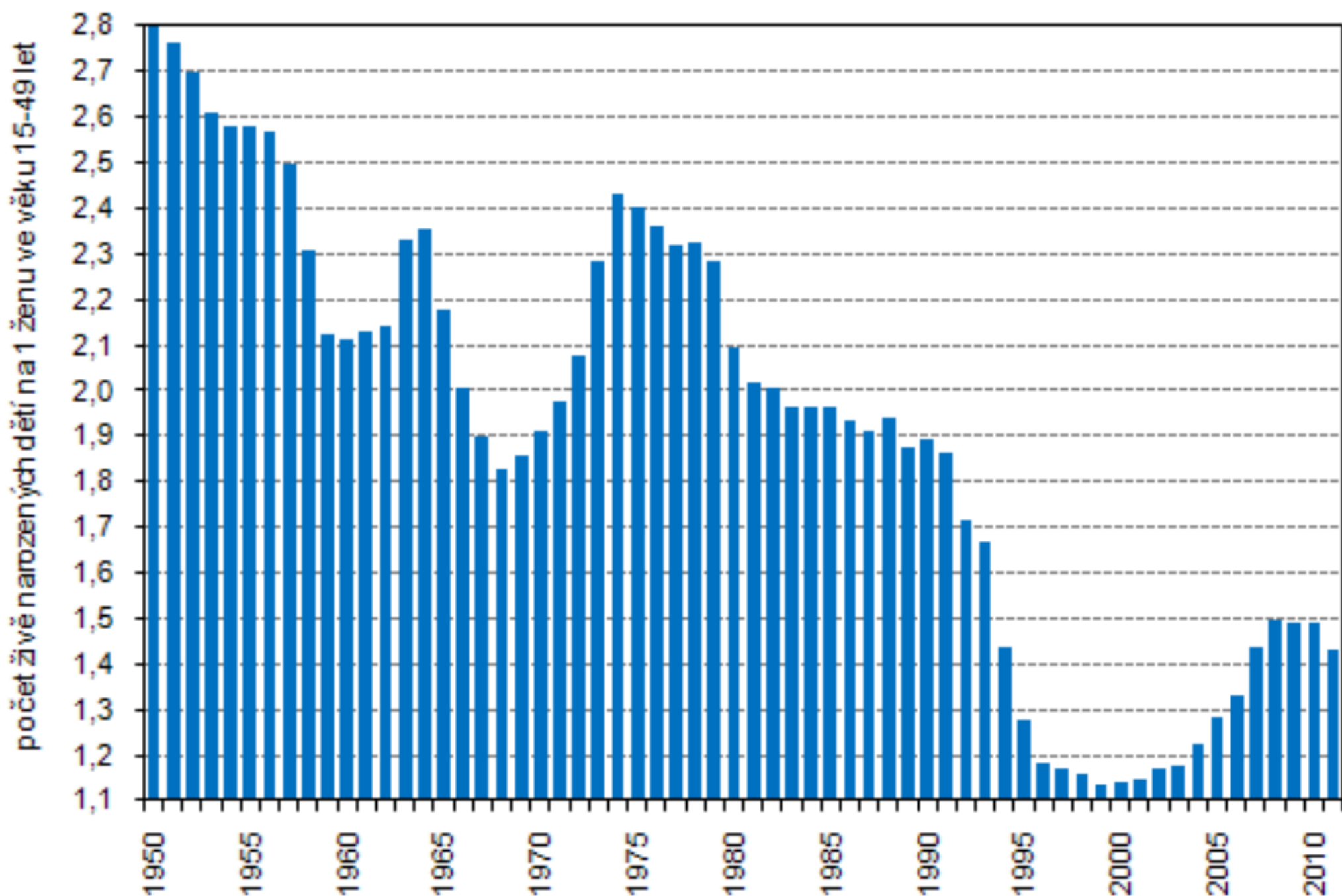
Struktura českých domácností (1995-2010)

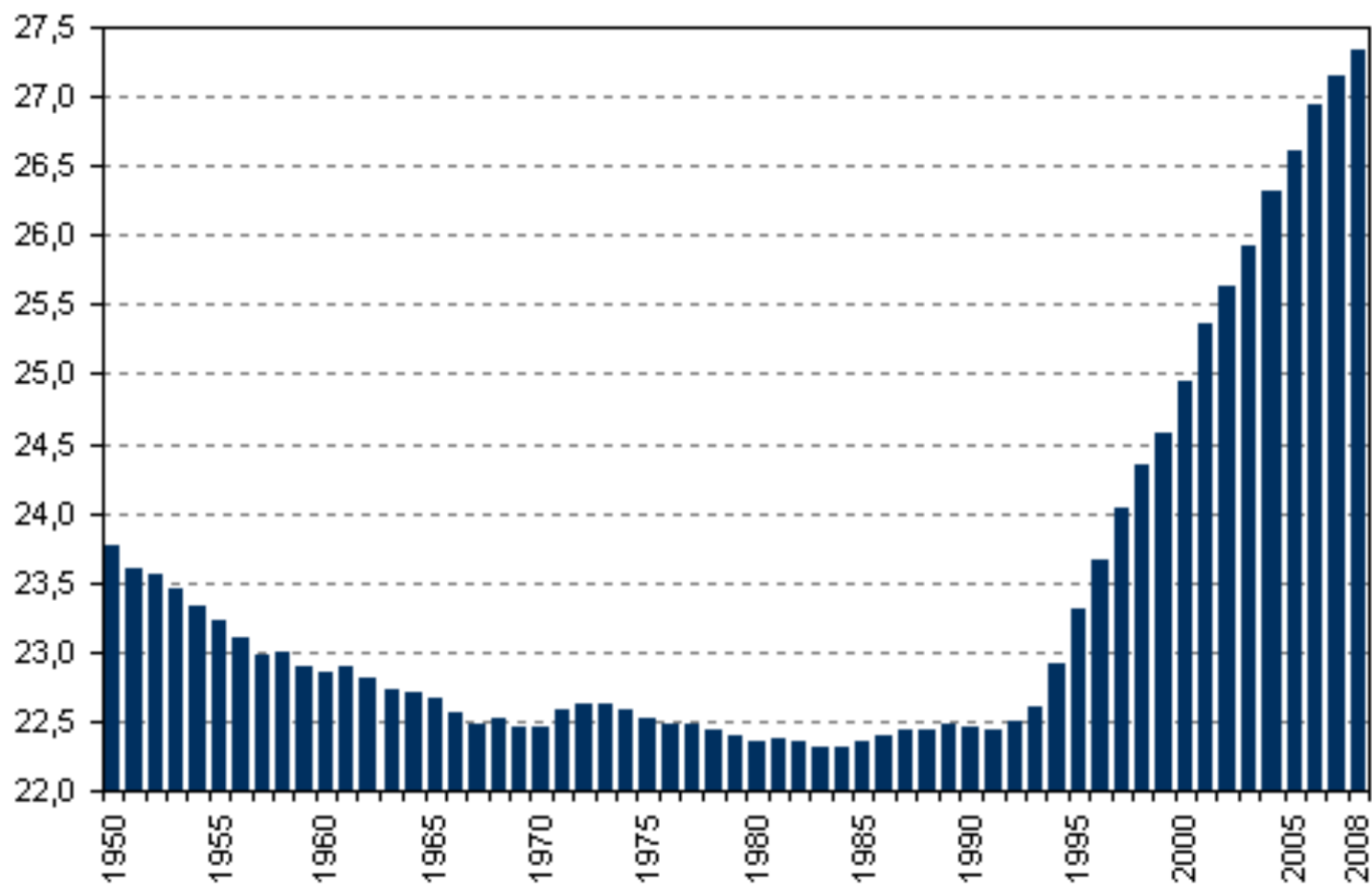
Narození a zemřelí v letech 1950-2010

Úhrnná plodnost v letech 1950-2011

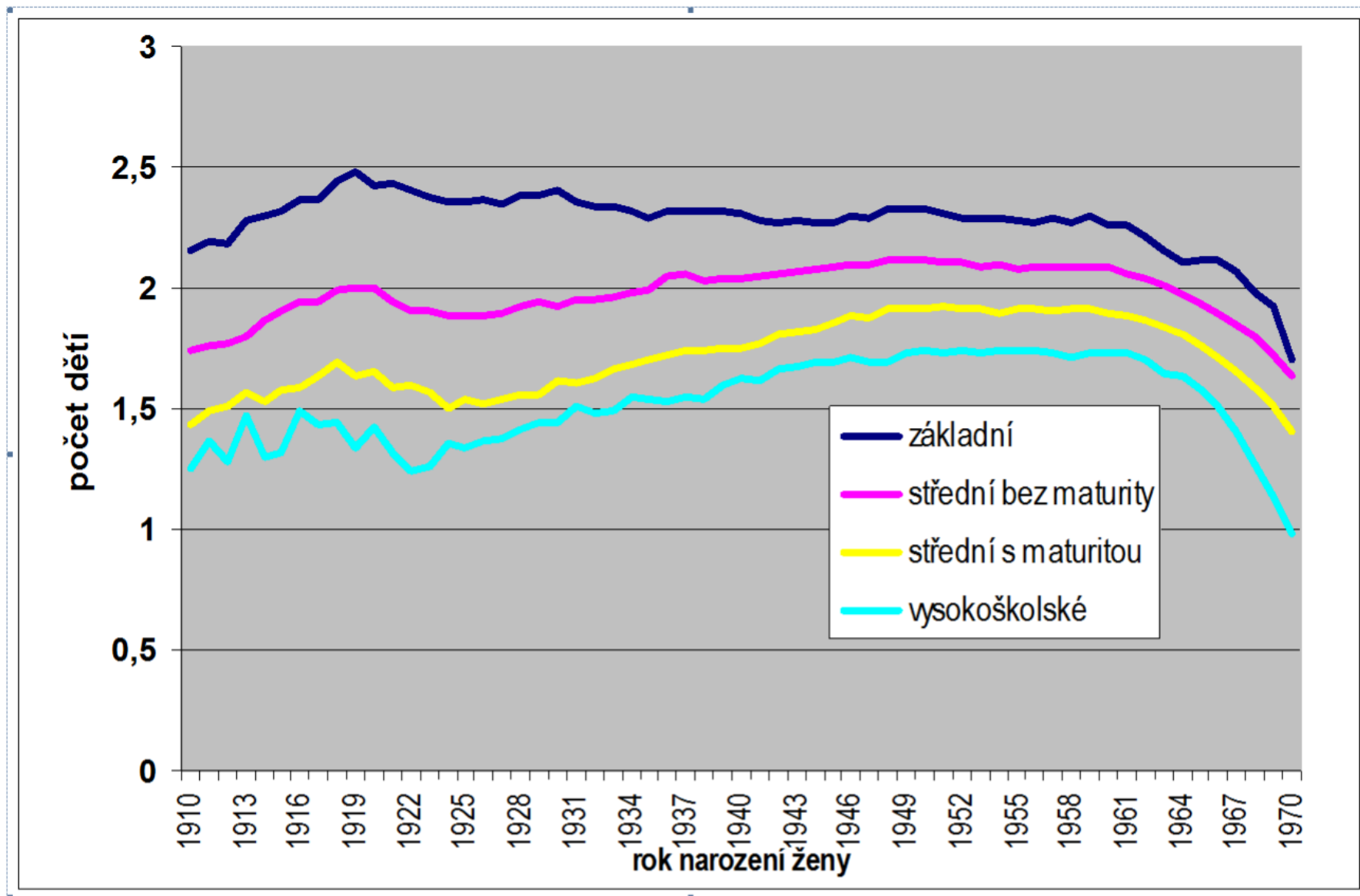
Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2008

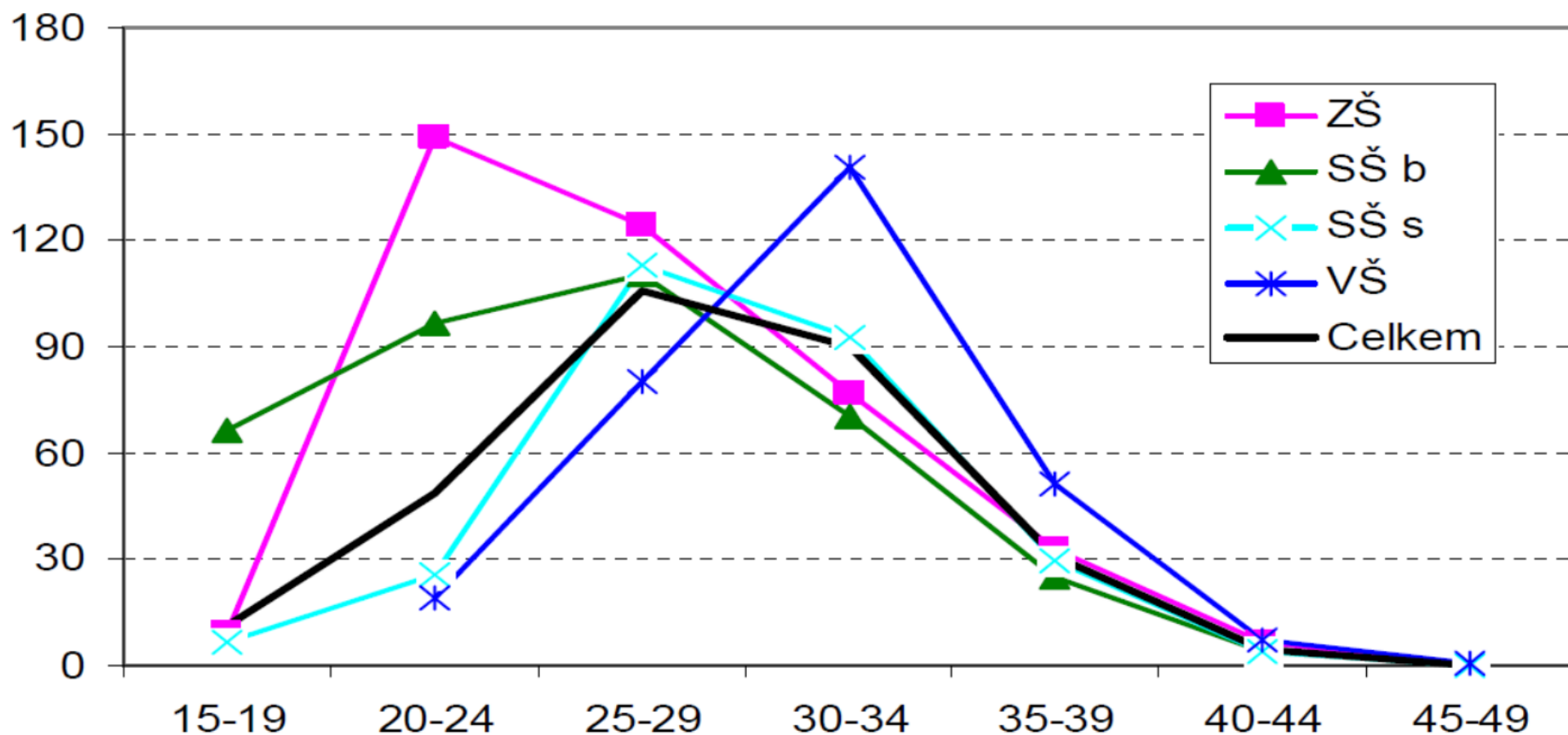
Důsledky těchto trendů

- obrat od životního cyklu k životní dráze
- nová sekvence zakládání rodiny
- vymizení některých životních přechodů
- vznik nové životní fáze - postadolescence
- sendvičová generace, bumerangové děti
- nárůst bezdětných a stárnutí populace

Počet dětí na jednu ženu podle vzdělání a roku narození

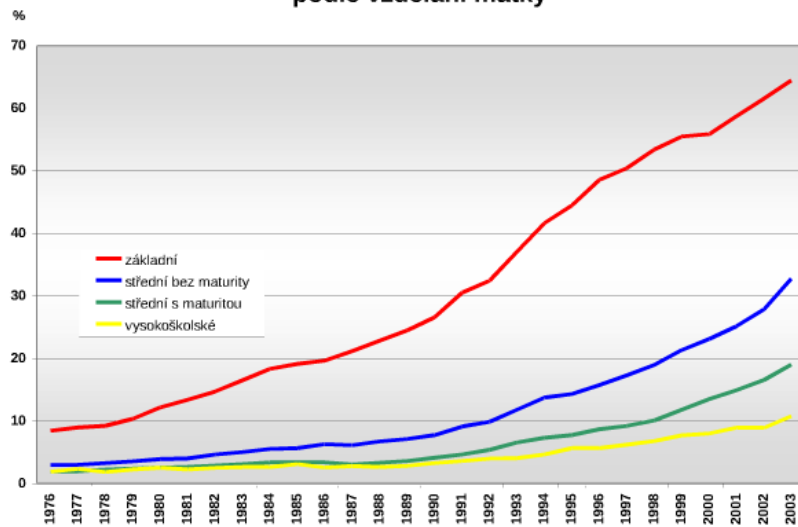
Specif.plodnosti v roce 2007

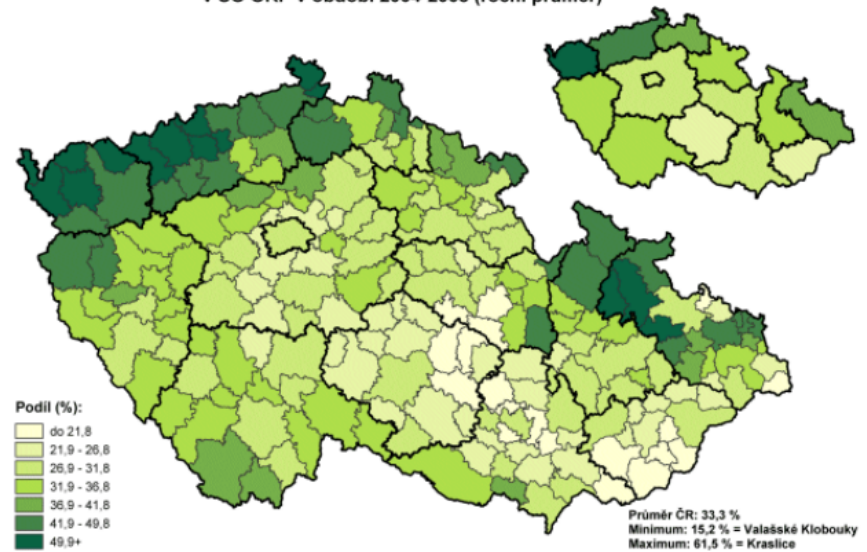
Obr. 5: Specifické plodnosti podle vzdělání v letech 1993, 2000 a 2007

Výrazná vazba mimomanželské porodnosti na vzdělání

Podíl živě narozených mimo manželství na narozených celkem podle vzdělání matky

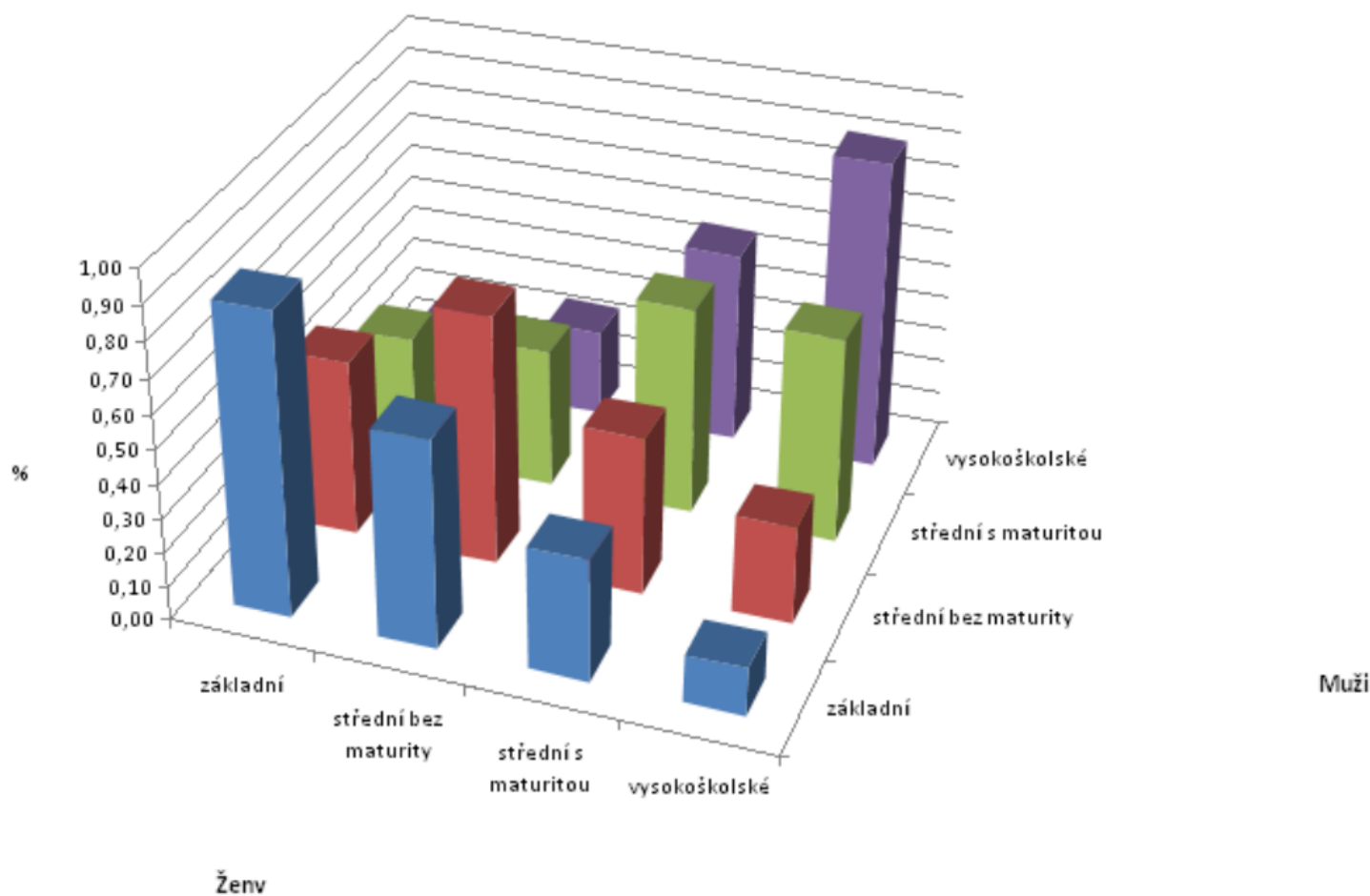
Podíl narozených mimo manželství z živě narozených celkem v SO ORP v období 2004-2008 (roční průměr)

Výrazná vazba demografických ukazatelů na vzdělání: sňatkový trh

Hodnoty šancí na vzdělanostní homogamii podle pohlaví a vzdělání
(výsledky log-lineárního modelu)

2

Vysvětlení těchto trendů

- důraz na hodnoty x důraz na ekonomické souvislosti
- individualismus, touha po osobním uspokojení
- prodlužování lidského života
- vzrůstající vzdělanost a emancipace žen
- vztah mezi rodinou a prací - Ulrich Beck - rodina je neslučitelná s požadavky trhu
- mezinárodní srovnání - vztah mezi plodností a zaměstnaností

„Tržní model charakterizující modernu... předpokládá společnost bez rodiny, bez manželství. Každý musí být samostatný, svobodný, aby mohl vyhovět požadavkům trhu a zajistit si tak ekonomickou existenci. Subjektem trhu je osamělý jedinec, jemuž „nebrání“ v činnosti partnerské, manželské nebo rodinné vztahy. To znamená, že plně realizovaná tržní společnost je společností bez dětí.“

Beck (2004:190)

„Tržní model charakterizující modernu... předpokládá společnost bez rodiny, bez manželství. Každý musí být samostatný, svobodný, aby mohl vyhovět požadavkům trhu a zajistit si tak ekonomickou existenci. Subjektem trhu je osamělý jedinec, jemuž „nebrání“ v činnosti partnerské, manželské nebo rodinné vztahy. To znamená, že plně realizovaná tržní společnost je společností bez dětí.“

Beck (2004:190)

Vysvětlení těchto trendů

- důraz na hodnoty x důraz na ekonomické souvislosti
- individualismus, touha po osobním uspokojení
- prodlužování lidského života
- vzrůstající vzdělanost a emancipace žen
- vztah mezi rodinou a prací - Ulrich Beck - rodina je neslučitelná s požadavky trhu
- mezinárodní srovnání - vztah mezi plodností a zaměstnaností

„Tržní model charakterizující modernu... předpokládá společnost bez rodiny, bez manželství. Každý musí být samostatný, svobodný, aby mohl vyhovět požadavkům trhu a zajistit si tak ekonomickou existenci. Subjektem trhu je osamělý jedinec, jemuž „nebrání“ v činnosti partnerské, manželské nebo rodinné vztahy. To znamená, že plně realizovaná tržní společnost je společností bez dětí.“

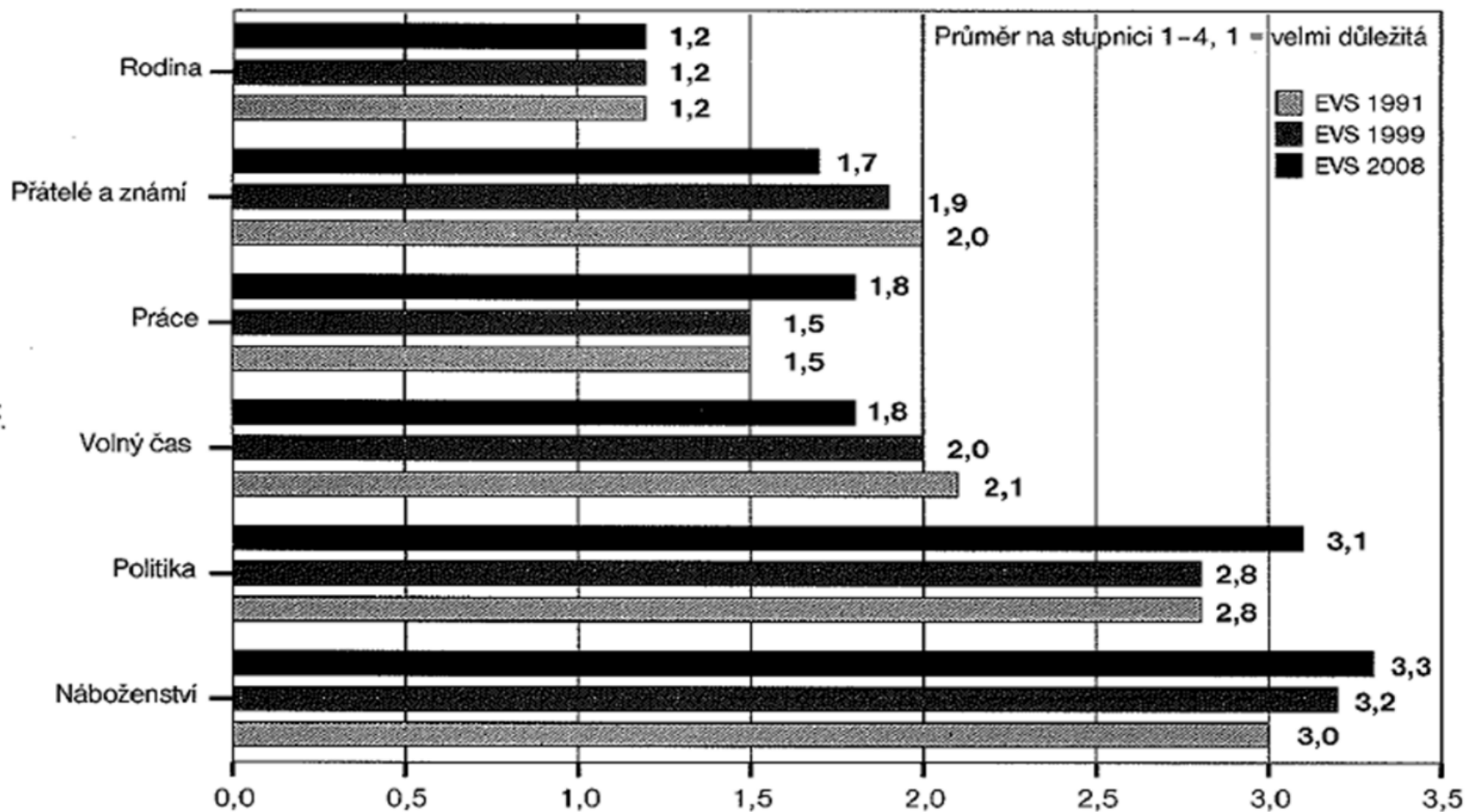
Beck (2004:190)

Češi a jejich hodnoty (% souhlasu s výrokem)

	Ženy	Muži
Mít děti je jedním z největších úkolů v životě.	88,9	82,1
Rodičovství je nejdůležitějším cílem manželství/partnerství.	78,5	72,8
Všechna námaha investovaná do výchovy dětí se dlouhodobě vyplatí.	86,7	74,6

Zdroj: Výzkum „Hodnota dítěte“ (2006), Možný, Pakosta, Přidalová (2008).

Graf č. 1: Jak jsou pro Vás v životě důležité:

K dnešní krizi rodinného života

Individualistické hodnoty

Práce odvádí rodiče od dětí do zaměstnání

Emancipace a „vzpoura žen“

Manželství je pouhou smlouvou

I. A. Bláha, 1933

Úvaha o dnešních dívkách

Divím se lidem, kteří jsou nespokojeni s dnešními dívkami a mají proti nim spoustu námitek. Říkají opovržlivě, že dnešní mladé dámy jsou samý sport, kavárna, biograf, auto a cigareta, ale vařečku prý berou do ruky obráceně. Sportem zhrubly a pozbyly něžné ženskosti. Chodí dlouhými kroky, místo aby půvabně cupitaly.

(...) Jestli si někdo myslí, že mladá žena bude špatnou matkou proto, že umí řídit vůz a že ve dvaceti letech vyhrála na lyžích alpskou kombinaci, tak snad jakživ neviděl mladou mámu nad kolébkou. Co jsou všechny světové rekordy proti tomu, když máte malé děťátko!

Snad někdo namítne, že jsou případy, kdy mateřská láska nedovede přehlušit spoustu ostatních zájmů, které si mladá žena do manželství přinesla a pro které své dítě zanedbává. (...)

Zdeněk Jirotka, 1941

Shrnutí

Česká společnost je charakterizována:

- nárůstem různorodosti životních stylů a rodinných forem
- nízkou porodností
- vysokou rozvodovostí, vysokým počtem bezdětných, singles, a vysokou mimomanželskou plodností
- vysokou vazbou rodinného chování na vzdělání
- vysokou hodnotou přisuzovanou rodičovství a rodině